

The Effect of Financial Expertise and Experience of the Audit Committee Chair on Auditor Selection, Audit Fees and Audit Quality

Akram Afsay*

Assistant Professor, Accounting Dep, Farabi Colleges, University of Tehran, Qom, Iran.

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between financial expertise and the experience of the audit committee chairman with auditor selection, audit fees and audit quality. In order to achieve the goal of the research, a sample equal to 99 companies admitted to the Tehran Stock Exchange during the period from 2015 to 2023, equivalent to 792 company-years, was analyzed using multiple regression analysis based on combined data. The findings showed that the companies whose heads of the audit committee have financial expertise are more likely to choose the audit organization and audit institutions with quality control A as their independent auditors. Also, according to the findings, the financial expertise of audit committee heads leads to an increase in audit fees and audit quality. However, this study did not identify a significant relationship between the audit committee chairman's experience with auditor selection and audit fees, but a positive and significant relationship between the audit committee chairman's experience on audit quality was identified. The findings of this study contribute to the literature by documenting that financial expertise and experience of audit committee heads are important for improving the audit process and audit quality.

Keywords: Audit Committee Chair, Audit Fee, Audit Quality, Auditor Selection, Financial Expertise.

* Corresponding Author: a.afsay@ut.ac.ir

How to Cite: xxxxxxxx

1. Introduction

In recent years, the important impact of the audit committee on the effectiveness of the audit process has been confirmed by various researchers (Azizkhani et al., 2023). The chairman of the audit committee is considered the chief executive officer of the audit committee (Ernst & Young, 2013). It is necessary for the chairman of the audit committee as a leader to understand the culture of the organization, set clear expectations for the committee members and consider both management and auditors in his decisions. The chairman of the audit committee, who is more responsible than other members of the committee, plays a vital role in controlling financial reporting and evaluating the effectiveness of the audit committee (Bromilo & Keeler, 2011). The chairman of the audit committee plays a key role in ensuring the quality of financial reports through cooperation with the members of the audit committee, setting the agenda of the committee, communicating with the board of directors, management and independent auditors and helping to select the members of the audit committee (Azizkhani et al., 2023). Ernst & In Iran, the audit committee is one of the basic committees of the company. In 2013, the Securities and Exchange Organization required all listed companies to form an audit committee. This committee is responsible for supervising the work of internal and independent auditors, proposing independent auditors to the general meeting of shareholders for the purpose of appointing, determining the fees and dismissing independent auditors, reviewing the frequency of audits, receiving audit reports, and ensuring that corrective actions are taken in a timely and correct manner. It is by the management to control weaknesses and shortcomings, non-compliance with policies, laws and regulations and other problems identified by the auditors (Nazari et al., 2019).

2. Methodology

The present research is a descriptive research of correlational type in terms of applied purpose and in terms of the relationship between variables. The data and information used are historical and post-event. The statistical population of this research is all the companies admitted to the Tehran Stock Exchange. The statistical sample of the research

includes all the companies that were active in the stock market from the beginning of 2015 to the end of 2023 and have the following conditions: 1. Their membership in the Tehran Stock Exchange should continue during the research period. 2. The data needed for the research should be available for them during the research period. 3. Do not belong to investment, financial mediation, holding, bank and leasing companies. 4. The end of the financial year of the companies has not changed during the research period and it ends at the end of March. Finally, after applying the above conditions, 99 companies (equivalent to 792 company-years) were selected as a statistical sample. To collect the data, the database of Rahavard Navin and the reports published in Kodal were used. Research hypotheses were tested based on combined data and using multivariate regression models.

3. Result

In this study, the effect of financial expertise and experience of the head of the audit committee on auditor selection, audit fee and audit quality was investigated. The findings indicate that the heads of the audit committee who have accounting and financial expertise are more likely to choose a first-rate auditor (audit organization or audit institutions with quality rating A) as an independent auditor. Also, audit committee heads with accounting and financial expertise pay higher audit fees and increase audit quality. These findings are consistent with the results of studies by Azizkhani et al. (2023), Lari Dasht Beyaz et al. (2017), Ghafaran and Yasman (2018). Therefore, the accounting and financial expertise of the head of the audit committee as an important and influential factor in the audit process should be given the attention of supervisory and legislative institutions and due to its importance, it should become a legal requirement for companies admitted to the Tehran Stock Exchange.

4. Conclusion

Although the accounting and financial expertise of the head of the audit committee was identified as an influencing factor on the selection of the auditor and the audit fee, the results of this study showed that the greater experience of the heads of the audit committee does not lead to the selection of a first-class independent auditor and affects the audit fee. It is also not effective, which is not compatible with the results of Elsayani et al. (2023) and Lari Dasht Beyaz et al. (2017). However, the findings

indicate that the greater experience of the heads of the audit committee increases the quality of the audit, which is consistent with the findings of the studies of Azizkhani et al (2023). These results indicate that the accounting and financial expertise of the head of the audit committee, as an internationally proven factor, shows the expected performance in companies admitted to the Tehran Stock Exchange. But the experience of the head of the audit committee is not as effective as accounting and financial expertise. In this regard, it may be possible to point out the weak role of audit committee heads in the selection of auditors and audit fees in our country as a reason for this lack of influence. It is expected that with the passage of time and future legal and regulatory reforms, audit committees will become more efficient and effective, and their heads will play a greater role in improving the audit process.

پژوهش‌های
از انتشار

تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی

اکرم افسای * | استادیار، گروه حسابداری، دانشکده گان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

چکیده

هدف این مطالعه بررسی رابطه بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی است. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، نمونه‌ای برابر با ۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ معادل ۷۹۲ سال-شرکت، با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه مبتنی بر داده‌های ترکیبی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آنها دارای تخصص مالی هستند، احتمال اینکه سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف را به عنوان حسابرس مستقل خود انتخاب نمایند، بیشتر است. همچنین، مطابق با یافته‌ها، تخصص مالی رؤسای کمیته حسابرسی منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی می‌شود. با این حال این مطالعه رابطه معناداری بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس و حق الزحمه حسابرسی شناسایی نکرد، اما رابطه بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی مثبت و معنادار شناسایی شد. یافته‌های این مطالعه با مستند کردن اینکه تخصص مالی و تجربه رؤسای کمیته حسابرسی برای ارتقاء فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی حائز اهمیت است، به ادبیات کمک می‌نماید.

کلمات کلیدی: رئیس کمیته حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، کیفیت حسابرسی، انتخاب حسابرس، تخصص مالی.

مقدمه

طی سال‌های اخیر تاثیر با اهمیت کمیته حسابرسی بر اثربخشی فرآیند حسابرسی توسط محققان مختلف مورد تایید قرار گرفته است (Azizkhani et al., 2023). رئیس کمیته حسابرسی، مدیر ارشد اجرایی کمیته حسابرسی تلقی می‌گردد (Ernst & Young, 2013). بنابراین، اثربخشی یک کمیته حسابرسی به نحوه رهبری رئیس کمیته حسابرسی در تعیین دستورکار و فعالیت‌های کمیته بستگی دارد (KPMG, 2019). لازم است رئیس کمیته حسابرسی به عنوان یک رهبر، فرهنگ سازمان را درک کرده، انتظارات روشنی برای اعضای کمیته تعیین نماید و در تصمیمات خود، هم مدیریت و هم حساب‌برسان را مورد توجه قرار دهد. رئیس کمیته حسابرسی، که بیشتر از سایر اعضای کمیته مسئول است، نقشی حیاتی در کنترل گزارشگری مالی و ارزیابی اثربخشی کمیته حسابرسی ایفا می‌نماید (Bromilow & Keller, 2011). رئیس کمیته حسابرسی از طریق مشارکت با اعضای کمیته حسابرسی، تنظیم دستور کار کمیته، ارتباط با هیئت مدیره، مدیریت و حساب‌برسان مستقل و کمک به انتخاب اعضای کمیته حسابرسی نقشی کلیدی در تضمین کیفیت گزارشات مالی ایفا می‌نماید (Azizkhani et al., 2023).

موسسه حسابرسی Ernst & Young (2013) اهمیت ویژه‌ی ایفای ایده آل رئیس کمیته حسابرسی را به شرح زیر مورد تاکید قرار داد: "اعضا به طرز شگفت‌انگیزی خواهان رئیس کمیته حسابرسی ای هستند که تخصص مالی دارد. نه صرفاً فردی که تحت استانداردهای پذیرفته شده دارای صلاحیت است، بلکه کسی که با مدیر ارشد مالی و حساب‌برسان مستقل بر سر مسائل مالی بحث کند و در عین حال شأن، منزلت و احترام در برابر مدیریت و افراد خارج از شرکت را حفظ نماید".

تحقیقات قبلی به صورت گسترده اثرات متعدد تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی را بررسی کرده‌اند. برای نمونه، در تحقیقات قبلی مشخص شده است که شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آنها کارشناسان مالی هستند صورت‌های مالی خود را به موقع تر افشا می‌نمایند (Ghafran & Yasmin, 2018). صالحی و همکاران (۱۳۹۹) دریافتند تخصص رئیس کمیته حسابرسی به صورت مثبت بر ارتباط ارزشی تاثیرگذار است. Myers et al (2021) نشان دادند زمانیکه رئیس کمیته حسابرسی در خصوص عملیات شرکت دانش کافی داشته باشد، احتمال تحریف در صورت‌های مالی کمتر است. به

طور کلی، این شواهد نشان می‌دهد که ویژگی‌های رؤسای کمیته حسابرسی می‌تواند بر کیفیت گزارشات مالی اثر بگذارد. Free et al. (2021) بیان داشتند که با توجه به نقش حیاتی که رؤسای کمیته حسابرسی در کنترل کمیته حسابرسی دارند، حسابرسان مستقل، رؤسای کمیته حسابرسی را منبع اصلی جمع‌آوری، پردازش، ارزیابی و به اشتراک‌گذاری اطلاعات با خود می‌دانند. از آنجا که رؤسای کمیته حسابرسی در انتخاب حسابرسان مستقل، مشارکت مستقیم دارند و تماس اولیه حسابرسان با آنهاست، از رؤسای کمیته حسابرسی انتظار می‌رود بر فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی اثرگذار باشند (Khemakhem & Fontaine, 2019).

در ایران، کمیته حسابرسی یکی از کمیته‌های اساسی شرکت است. سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ کلیه شرکت‌های بورسی را به تشکیل کمیته حسابرسی ملزم نمود. این کمیته مسئول نظارت بر کار حسابرسان داخلی و مستقل، پیشنهاد حسابرسان مستقل به مجمع عمومی صاحبان سهام به منظور انتصاب، تعیین حق‌الزحمه و عزل حسابرسان مستقل، بررسی دفعات حسابرسی، دریافت گزارش حسابرسی و نیز کسب اطمینان از انجام اقدامات اصلاحی به موقع و صحیح توسط مدیریت برای کنترل ضعف‌ها و کاستی‌ها، عدم تطابق با سیاست‌ها، قوانین و مقررات و سایر مشکلات شناسایی شده از سوی حسابرسان است (نظری و همکاران، ۱۳۹۹). ریاست و تعداد اعضای کمیته حسابرسی در چارچوب «منشور کمیته» تعیین می‌شوند. رئیس کمیته حسابرسی با مشورت اعضای کمیته، تعداد و مدت جلسات کمیته را مطابق با شرایط ذکر شده در منشور تعیین می‌کند. طبق منشور کمیته حسابرسی بورس اوراق بهادار تهران، رئیس کمیته حسابرسی باید عضو مستقل یا غیرموظف مالی هیئت مدیره باشد. رئیس کمیته حسابرسی بیشتر از سایر اعضای کمیته، نسبت به ایفای مناسب وظایف نظارتی کمیته حسابرسی مسئولیت دارد (Azizkhani et al., 2023). علی‌رغم نقش حیاتی رئیس کمیته حسابرسی در برآوردن مسئولیت‌های کمیته حسابرسی، تأثیرات تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر فرآیند حسابرسی و ارتقاء کیفیت حسابرسی تا حد زیادی ناشناخته باقی مانده است. از بین مطالعات داخلی تنها دو مطالعه به بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی پرداخته‌اند که هیچ‌کدام جنبه‌های مختلف فرآیند حسابرسی را مورد بررسی قرار نمی‌دهند. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تاخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی پرداختند و نظری و همکاران (۱۳۹۹) نیز تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر به موقع بودن گزارشگری

مالی مورد بررسی قرار دادند. بنابراین، تاکنون هیچ مطالعه‌ای به بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابداری بر انتخاب حسابرسان، حق‌الزحمه حسابداری و کیفیت حسابداری نپرداخته است. با هدف پر کردن این شکاف در ادبیات و با توجه به اهمیت رئیس در عملکرد مؤثر کمیته حسابداری، این مطالعه به دنبال بررسی تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابداری بر انتخاب حسابرسان، حق‌الزحمه حسابداری و کیفیت حسابداری است. این مطالعه به بدنه رو به رشد ادبیاتی که اثر رؤسای کمیته حسابداری بر فرآیند مالی را بررسی می‌کنند می‌افزاید. با توسعه مطالعات قبلی (صالحی و همکاران، ۱۳۹۹؛ نظری و همکاران، ۱۳۹۹)، این مطالعه شواهدی ارائه می‌دهد که تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابداری بر نقش نظارتی کمیته حسابداری بر صورت‌های مالی، از طریق انتخاب حسابرسان، حق‌الزحمه حسابداری و کیفیت حسابداری اثر می‌گذارد. یافته‌ها به طور خاص نشان می‌دهد که رؤسای کمیته حسابداری که دارای تجربه و تخصص مالی هستند، با افزایش کیفیت حسابداری، نقش نظارتی کمیته حسابداری را افزایش می‌دهند. این موضوع می‌تواند برای شرکت‌ها، در زمانیکه رئیس کمیته حسابداری را انتخاب و استخدام می‌کنند مورد توجه قرار گیرد. چرا که این پست یکی از معدود نقش‌های هیئت مدیره است که نیازمند سطح بالاتری از مهارت، دانش، صلاحیت‌ها با درک درستی از وظایف و مسئولیت‌های کمیته و مهارت‌های لازم در کسب و کار، امور مالی، ارتباطات و توانایی رهبری است (KPMG، 2019). در ادامه، پس از بررسی ادبیات و تدوین فرضیه‌ها، به روش‌شناسی پژوهش پرداخته، سپس یافته‌ها تشریح و نهایتاً بحث و نتیجه‌گیری بیان خواهد شد.

پیشینه پژوهش

کمیته‌های حسابداری به عنوان یک مؤلفه کلیدی حاکمیت شرکتی خوب، مسئول کیفیت گزارشات مالی و نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی هستند (Azizkhani et al., 2023). کمیته حسابداری همچنین نقش مهمی در حمایت از هیئت مدیره در پیاده‌سازی حاکمیت شرکتی و نظارت بر مسئولیت‌ها در حوزه‌هایی نظیر گزارشگری شرکتی و حسابداری داخلی و مستقل ایفا می‌نماید. یکی از مسئولیت‌های اصلی کمیته حسابداری، انتصاب حسابرسان مستقل، نظارت بر فرآیند حسابداری و تضمین کیفیت حسابداری می‌باشد. وظایف دیگر آن عبارتند از مذاکره با حسابرسان بر سر دامنه و حق‌الزحمه حسابداری و ارائه پیشنهادات خاص به هیئت مدیره در مورد انتصاب، انتصاب مجدد و عزل حسابرسان مستقل (KPMG، 2019).

رئیس کمیته حسابرسی یکی از ارکان موثر زیرمجموعه هیئت مدیره است که نیازمند سطح بالایی از مهارت، دانش و شایستگی می‌باشد. رئیس کمیته حسابرسی باید درک روشنی از وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی و دانش و مهارت‌هایی در رابطه با صنعت، مدیریت، فرآیندهای مالی، حسابرسی و ارتباطات و تعاملات داشته باشد (KPMG، 2019). از جمله مسئولیت‌های رئیس کمیته حسابرسی، برنامه‌ریزی و هدایت جلسات، نظارت بر ارائه گزارشات به هیئت مدیره، مشارکت در انتخاب اعضای کمیته حسابرسی و نظارت بر فعالیت آن‌ها می‌باشد (AUASB، 2017). همچنین، رئیس کمیته حسابرسی به عنوان حلقه ارتباط میان کمیته حسابرسی، مدیریت، حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل عمل می‌نماید (PwC، 2020). مطالعات قبلی شواهدی ارائه می‌دهند که رئیس کمیته حسابرسی کمک زیادی در بهبود گزارشگری مالی و اثربخشی کمیته حسابرسی دارد. برای نمونه،

Abernathy et al. (2014) دریافتند رئیس کمیته حسابرسی با تخصص حسابداری از طریق افزایش به موقع بودن اطلاعات مالی به اثربخشی کمیته حسابرسی کمک می‌نماید. رؤسای کمیته حسابرسی به منظور ایفای این نقش‌های متنوع، باید زمان و تلاش بیشتری را نسبت به دیگر اعضای کمیته حسابرسی اختصاص دهند. شبکه راهبری کمیته حسابرسی¹ (۲۰۱۱) گزارش داده است که رئیس کمیته حسابرسی در مقایسه با سایر اعضای کمیته حسابرسی ۶۰ تا ۷۰ درصد زمان بیشتری را به فعالیت حرفه‌ای کمیته حسابرسی اختصاص می‌دهد. رئیس کمیته حسابرسی همچنین در ماه به طور میانگین ۱۰ تا ۲۵ ساعت جلسه با مدیریت، حسابرسان مستقل و رئیس حسابرس داخلی و همچنین اعضای کمیته حسابرسی دارد (Ward, 2009).

به طور کلی، شواهد از این بحث حمایت می‌کنند که رئیس کمیته حسابرسی نقش مهمی در عملکرد نظارتی کمیته حسابرسی دارد. با این وجود، در کمال تعجب، تحقیقات قبلی اثر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر جنبه‌های مختلف فرآیند حسابرسی را نادیده گرفته‌اند. از این رو، با توجه به اهمیت رئیس در عملکرد مؤثر کمیته حسابرسی، این مطالعه بر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی برای بررسی تأثیرات آن‌ها بر انتخاب حسابرس، حقالزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی تمرکز دارد.

---

¹ Audit Committee Leader Network (ACLN)

تخصص مالی و حسابداری رئیس کمیته حسابرسی

بر اساس نظریه نمایندگی، نقش هیئت مدیره کنترل و نظارت بر مدیریت است، که ممکن است انگیزه هایی برای افزایش منافع خود در ازای کاهش منافع سهامداران داشته باشد (Fama & Jensen, 1983). برای کاهش هزینه نمایندگی، لازم است هیئت مدیره کیفیت گزارشگری مالی را از طریق کمیته های حسابرسی کنترل نماید (Archambeault et al., 2008). محققان دریافته اند که حضور متخصصان حسابداری در هیئت مدیره نقش نظارتی کمیته حسابرسی را ارتقاء می بخشد (Farber et al., 2018). اعضای کمیته حسابرسی مسئولیت وظایفی را بر عهده دارند که نیازمند سطح بالایی از صلاحیت در حسابداری است (DeFond et al., 2005). آگاهی از استانداردهای حسابداری، کاربردهای آن و فرآیند حسابرسی به اعضای کمیته حسابرسی کمک می نماید تا بهتر مشکلات را شناسایی کرده و سؤالات مناسبی از مدیریت و حسابرس پرسند (Lipman, 2004). این مباحث بیان می دارد که تخصص حسابداری برای اعضای کمیته حسابرسی باید مهمتر از هر مهارت دیگری باشد. یک رئیس کمیته حسابرسی با داشتن چنین تخصصی، کمیته حسابرسی را کارا تر و اثربخش تر نموده و به درک بهتر فرآیند حسابرسی منجر می گردد. در تحقیقات قبلی اثر تخصص حسابداری بر کمیته حسابرسی از جنبه های مختلف بررسی شده است. Zalata et al (2018) دریافته اند که اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص حسابداری می توانند به کنترل مدیریت سود یک شرکت کمک های شایانی نمایند. جمعی و رستمیان (۱۳۹۵) دریافته اند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی، پراکندگی پیش بینی های سود را کاهش می دهد. همچنین در مطالعات متعدد مشخص شده است که وجود تخصص مالی در کمیته حسابرسی به درک بهتر فرآیند حسابرسی، ریسک های حسابرسی و رویه های حسابرسی منجر می گردد و تقاضا برای سطح بالاتری از اطمینان دهی، به همراه پرداخت حقالزحمه های بالاتر حسابرسی را به همراه دارد (Bhuiyan et al., 2020). شواهد همچنین نشان می دهد که تخصص حسابداری در کمیته های حسابرسی با مشارکت حسابرسان مستقل باکیفیت تر، مثل حسابرسان چهار شرکت بزرگ حسابرسی در دنیا و یا حسابرسان متخصص در صنعت رابطه معناداری دارد (Kim et al., 2017). با وجود یافته های مختلف در مورد اثرگذاری تخصص حسابداری اعضای کمیته حسابرسی و با توجه به اهمیت نقش رئیس کمیته

حسابرسی، تأثیر تخصص حسابداری و مالی در سطح ریاست کمیته حسابرسی بر روی حق- الزحمه های حسابرسی، انتخاب حسابرس و کیفیت حسابرسی تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است. با توجه به نقش رئیس کمیته حسابرسی در هدایت کمیته حسابرسی، به نظر می‌رسد که تخصص حسابداری رئیس کمیته حسابرسی به تقاضا برای انتصاب حسابرسان با کیفیت‌تر (موسسات حسابرسی درجه اول شامل سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف)، تلاش و حق الزحمه بیشتر حسابرس مستقل و به دنبال آن کیفیت حسابرسی بالاتر منجر می‌گردد. بنابراین، برای بررسی این انتظارات، فرضیات زیر مورد آزمون قرار می‌گیرد.

فرضیه a1: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه- ای مثبت و معنادار دارد.

فرضیه a2: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

فرضیه a3: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

تجربه رئیس کمیته حسابرسی

تجربه بیشتر رؤسای کمیته حسابرسی آنها را قادر می‌سازد به شکل مطلوب‌تری با مسائل پیچیده کمیته مثل گزارشگری مالی متقلبانه (Beasley, 1996) و مدیریت سود (Bédard & Johnstone, 2004) برخورد نمایند. DeZoort (1997) اثر تجربه بر قضاوت‌های نظارتی اعضای کمیته حسابرسی را بررسی کرد و دریافت که اعضای با تجربه قضاوت‌های کنترل شده‌تری دارند که انطباق بیشتری با قضاوت‌های حسابرسان مستقل دارد و آنها را قادر می‌سازد نسبت به کسانی که در این امر تجربه ندارند نظارت بهتری داشته باشند. به علاوه، مدیران از طریق داشتن سابقه تصدی طولانی‌تر فرصت بیشتری برای برقراری رابطه بلندمدت- تر کاری با دیگر اعضای هیئت مدیره و مدیریت دارند و احتمال اینکه به سطوح بالاتری از رضایت شغلی و اعتبار کاری دست یابند، بیشتر است. بنابراین، به برآوردن وظایف و مسئولیت های کمیته حسابرسی متعهدتر بوده و اشتیاق بیشتری برای این منظور دارند

(Azizkhani et al., 2023). تحقیقات قبلی (همچون Sultana et al., 2019) نشان می‌دهد که یک رئیس کمیته حسابرسی با سابقه تصدی طولانی‌تر، قابلیت‌های نظارتی بالاتری را کسب نموده، از این رو، حسابرسان با کیفیت را به خدمت می‌گیرد و موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌گردد. از جانب دیگر، ادعا می‌شود مدیرانی که تجربه تصدی‌گری طولانی‌تری دارند به خاطر روابط دوستانه و اجتماعی که در طول دوره تصدی خود با دیگر مدیران، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان شکل می‌دهند، دچار انحطاط در قابلیت‌های نظارتی خود می‌شوند. تعداد معدودی از مطالعات همچون Sharma & Iselin (2012) شواهدی دال بر این انحطاط یافته و رابطه‌ای مثبت میان سابقه تصدی اعضای کمیته حسابرسی و گزارشگری نادرست مالی یافته‌اند و بیان داشته که نتیجه حاصل شده به این دلیل است که مدیران قادر نبوده‌اند قضاوت مستقلی اعمال نمایند. به علاوه، Chan et al. (2013) دریافته‌اند که اعضای کمیته حسابرسی با تجربه‌تر، باعث کاهش حق الزحمه‌های حسابرسی می‌شوند، چرا که سطح بالای تجربه در این مدیران سبب می‌گردد که حسابرسان مستقل تلاش کمتری برای حسابرسی بکارگیرند و با ریسک‌های حسابرسی کمتری مواجه باشند، که این موارد در حق الزحمه‌های حسابرسی لحاظ می‌گردد. مباحث فوق نشان دهنده تأثیر تجربه مدیران و اعضای کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس مستقل، تلاش حسابرس مستقل و به دنبال آن کیفیت حسابرسی مستقل می‌باشد. در پژوهش حاضر، این مباحث به رئیس کمیته حسابرسی بسط داده می‌شود و فرضیه‌های زیر تدوین می‌گردد. با توجه به یافته‌های متفاوت قبلی، در فرضیه‌های زیر نوع رابطه مشخص نشده است. در این پژوهش دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی به عنوان معیاری برای کمی‌سازی تجربه او در نظر گرفته می‌شود:

- فرضیه b₁: تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه معنادار دارد.
- فرضیه b₂: تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه معنادار دارد.
- فرضیه b₃: تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه معنادار دارد.

مطالعات قبلی، تاثیر کمیته حسابرسی ویژگی‌های رئیس آن را بر فرآیند گزارشگری مالی و حسابرسی مورد بررسی قرار داده‌اند. Azizkhani et al. (2023) به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداختند. آن‌ها دریافته‌اند شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آنها دوره تصدی طولانی‌تری داشته‌اند، احتمال اینکه حسابرسان متخصص در صنعت و یا حسابرسانی از چهار شرکت بزرگ حسابرسی دنیا را انتخاب کنند، حق‌الزحمه حسابرسی بیشتری پرداخت نمایند و ارقام تعهدی اختیاری کمتری داشته باشند بیشتر است. Khemakhem & Fontaine (2019) ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و تاثیر آنها بر عملکرد شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها بیانگر آن بود که اگر رئیس کمیته از مهارت مدیریتی و مالی برخوردار باشند، شرکت عملکرد بهتری خواهد داشت. Ghafaran & Yasman (2018) تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. آنها دریافته‌اند که تخصص تجربی و نظارتی رئیس کمیته حسابرسی بر تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی تاثیر منفی دارد. Abernathy et al. (2014) تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی را بر به موقع بودن گزارشگری مالی بررسی نمودند. آن‌ها دریافته‌اند که حضور اعضای دارای تخصص مالی در کمیته حسابرسی منجر به، به موقع بودن گزارشگری مالی می‌گردد. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تاخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی پرداختند. آن‌ها دریافته‌اند که تاخیر در گزارشگری منجر به کاهش ارتباط ارزشی می‌شود. تخصص رئیس کمیته حسابرسی به صورت مثبت بر ارتباط ارزشی تاثیر گذار است، اما تخصص رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه میان تاخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی تاثیر گذار نمی‌باشد. نظری و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر به موقع بودن گزارشگری مالی پرداختند. آن‌ها دریافته‌اند بین تخصص مالی و تخصص تجربی رئیس کمیته حسابرسی با تاخیر گزارش حسابرسی، رابطه معناداری وجود ندارد. لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷) دریافته‌اند که استقلال و تجربه اعضای کمیته حسابرسی، تاخیر گزارش حسابرسی را افزایش می‌دهد. جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) نشان دادند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی منجر به کاهش پراکندگی پیش بینی‌های سود می‌گردد.

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ رابطه بین متغیرها، پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی است. داده‌ها و اطلاعات بکار رفته از نوع تاریخی و پس رویدادی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نمونه آماری پژوهش مشتمل بر کلیه شرکت‌هایی است که از ابتدای سال ۱۳۹۴ تا پایان ۱۴۰۱ در بورس فعال بوده و حائز شرایطی به این ترتیب می‌باشند: ۱. طی بازه زمانی پژوهش عضویت آنها در بورس اوراق بهادار تهران تداوم داشته باشد. ۲. داده‌های مورد نیاز پژوهش برای آنها در بازه زمانی پژوهش در دسترس باشد. ۳. جزء شرکت‌های سرمایه گذاری، واسطه‌گری مالی، هلدینگ، بانک و لیزینگ نباشند. ۴. پایان سال مالی شرکت‌ها طی بازه پژوهش تغییر نکرده باشد و منتهی به پایان اسفند ماه باشد. در نهایت پس از اعمال شروط فوق، تعداد ۹۹ شرکت (معادل ۷۹۲ سال-شرکت) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از بانک اطلاعاتی ره‌آورد نوین و گزارش‌های منتشر شده در کدال استفاده شد. فرضیه‌های پژوهش بر اساس داده‌های ترکیبی و با استفاده از مدل‌های رگرسیون چند متغیره آزمون شدند.

مدل (۱) انتخاب حسابرس

مدل لاجیت زیر (مدل ۱) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس جهت آزمون فرضیه‌های a_1 و b_1 برآورد می‌گردد. متغیرهای کنترلی مدل ۱ از مطالعات قبلی (همچون، نمازی و سعیدی، ۱۳۹۳؛ Lai et al., 2017) که انتخاب حسابرس را به عنوان متغیر وابسته بررسی نموده اند، اتخاذ شده است.

$$\begin{aligned} \text{Auditor Choice}_{it} &= \beta_0 + \beta_1 \text{AC\_Financial\_Expertise}_{it} \\ &+ \beta_2 \text{AC\_Experience}_{it} + \beta_3 \text{Size}_{it} + \beta_4 \text{BDIND}_{it} \\ &+ \beta_5 \text{BMEET}_{it} + \beta_6 \text{Bsize}_{it} + \beta_7 \text{ROA}_{it} + \beta_8 \text{BMGO}_{it} \\ &+ \beta_9 \text{Loss}_{it} + \beta_j \text{IndustryDum}_{it} + \beta_k \text{YearDum}_{it} \\ &+ \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

مدل (۲) حق الزحمه حسابرسی

مدل OLS زیر (مدل ۲) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی جهت آزمون فرضیه های a_2 و b_2 برآورد می گردد. متغیرهای کنترلی این مدل از مطالعات قبلی (همچون، Lai et al., 2017) که حق الزحمه حسابرسی را به عنوان متغیر وابسته بررسی نموده اند، اتخاذ شده است.

$$\begin{aligned} \text{Audit Fee}_{it} = & \beta_0 + \beta_1 \text{AC\_Financial\_Expertise}_{it} \\ & + \beta_2 \text{AC\_Experience}_{it} + \beta_3 \text{BIG4}_{it} + \beta_4 \text{Size}_{it} \\ & + \beta_5 \text{LEV}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Loss}_{it} \\ & + \beta_j \text{IndustryDum}_{it} + \beta_k \text{YearDum}_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

مدل (۳) کیفیت حسابرسی

مدل OLS زیر (مدل ۳) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی جهت آزمون فرضیه های a_3 و b_3 برآورد می گردد. متغیرهای کنترلی این مدل از مطالعات قبلی (همچون، تحریری و افسای، ۱۴۰۰؛ Chen et al., 2010) که کیفیت حسابرسی را به عنوان متغیر وابسته بررسی نموده اند، اتخاذ شده است.

$$\begin{aligned} \text{Audit Quality}_{it} = & \beta_0 + \beta_1 \text{AC\_Financial\_Expertise}_{it} \\ & + \beta_2 \text{AC\_Experience}_{it} + \beta_3 \text{FeeAudit}_{it} + \beta_4 \text{Conown}_{it} \\ & + \beta_5 \text{BDIND}_{it} + \beta_6 \text{InsOwn}_{it} + \beta_7 \text{Restate}_{it} \\ & + \beta_8 \text{BMEET}_{it} + \beta_9 \text{LEV}_{it} + \beta_{10} \text{ROA}_{it} \\ & + \beta_j \text{IndustryDum}_{it} + \beta_k \text{YearDum}_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

متغیرهای وابسته

در این پژوهش میزان اثرپذیری الف) انتخاب حسابرس، ب) حق الزحمه حسابرسی و ج) کیفیت حسابرسی به عنوان متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار می گیرد. الف) متغیر وابسته مدل اول- انتخاب حسابرس (*AuditChoice*): کالباسی و لشکری (۱۳۹۹) دریافتند کیفیت حسابرسی در موسسات حسابرسی درجه اول بیشتر از سایر موسسات حسابرسی است. در این مطالعه موسسات حسابرسی درجه اول، بر اساس کیفیت موسسات حسابرسی شامل سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف می باشند. اگر شرکت، سازمان حسابرسی یا یک موسسه حسابرسی دارای امتیاز کنترل

کیفیت الف را به عنوان حسابرس خود انتخاب نموده باشد عدد ۱ و اگر سایر موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی را به عنوان حسابرس خود انتخاب نموده باشد عدد صفر می‌گیرد.

(ب) متغیر وابسته مدل دوم - حق الزحمه حسابرسی ($FeeAudit$): حق الزحمه حسابرسی برابر است با لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی (Choi et al., 2017؛ Bronson et al., 2017؛ Choi et al., 2008).

(ج) متغیر وابسته مدل سوم - کیفیت حسابرسی ($AuditQuality$): مطابق با Alzoubi (2017) و جودی و منصورفر (۱۳۹۹) در مطالعه حاضر متغیر کیفیت حسابرسی با استفاده از چهار معیار مهم کیفیت حسابرسی محاسبه می‌شود. این چهار معیار عبارتند از: دوره تصدی حسابرس، اندازه حسابرس، اقلام تعهدی اختیاری و تخصص حسابرس. برای جلوگیری از تعدد تخمین مدل‌ها و پیچیدگی تفسیر نتایج، چهار معیار کیفیت حسابرسی با کمک تکنیک تحلیل عاملی در نرم افزار spss به یک شاخص تبدیل شده است. دوره تصدی حسابرس: لگاریتم طبیعی تعداد سال‌هایی که حسابرس مستقل، مسئولیت حسابرسی شرکت را برعهده دارد (سال پایه ۱۳۹۲ در نظر گرفته شده است). اندازه حسابرس: در صورتیکه حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد این متغیر برابر با ۱ و در غیر اینصورت برابر با صفر است. اقلام تعهدی اختیاری: یکی از معیارهای کیفیت حسابرسی، اقلام تعهدی اختیاری است. بالا بودن اقلام تعهدی اختیاری، کیفیت پایین حسابرسی را نشان می‌دهد. در این پژوهش برای محاسبه اقلام تعهدی اختیاری از مدل جونز تعدیل شده (Dechow et al., 1995) استفاده می‌شود. مدل جونز تعدیل شده به قرار زیر است:

$$\frac{TACC_{it}}{TA_{it-1}} = \beta_1 \left[\frac{1}{TA_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در مدل جونز تعدیل شده، برای محاسبه اقلام تعهدی غیراختیاری از رابطه (۵) استفاده

می‌شود:

$$NDAA = \beta_1 \left[\frac{1}{TA_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right] \quad (2)$$

در نهایت اقلام تعهدی اختیاری از طریق کم کردن اقلام تعهدی غیراختیاری از کل اقلام تعهدی حاصل می‌گردد. در روابط ۱ و ۲، $TACC$ معرف کل اقلام تعهدی؛ $NDAA$ اقلام تعهدی غیراختیاری؛ TA کل دارایی‌ها؛ ΔREV تغییرات در فروش، ΔREC تغییرات در حساب‌ها و اسناد دریافتی؛ PPE اموال، ماشین آلات و تجهیزات می‌باشد. تخصص

حسابرس: Palmrose (1986) اشاره کرد که هر چه سهم بازار بیشتر باشد، تخصص و تجربه حسابرس در آن صنعت نسبت به سایر رقبا بیشتر است. همچنین داشتن سهم غالب بازار نشان می‌دهد که حسابرس، از لحاظ کیفیت حسابرسی به شکل مثبتی خود را از سایر رقبا متمایز ساخته است. برای اندازه‌گیری سهم بازار و تخصص حسابرس در سطح موسسه حسابرسی، از مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران یک موسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص تقسیم بر مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران در این صنعت، استفاده می‌شود (رابطه ۳). موسساتی به عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان بیش از مقدار $[\frac{1}{2} \times (\text{تعداد شرکت‌های موجود در صنعت})]$ باشد (Palmrose, 1986). بنابراین اگر حسابرس متخصص باشد، عدد ۱ می‌گیرد و در غیر این صورت برابر صفر است.

$$MS_{i,k} = \frac{\sum_{j=1}^{i,j,k} TA_{i,j,k}}{\sum_{i=1}^{IK} \sum_{i=1}^{i,j,k} TA_{i,j,k}} \quad (3)$$

MS: سهم بازار موسسه حسابرسی نام در صنعت k؛ TA: مجموع دارایی‌های صاحبکاران؛ i: نماد موسسه حسابرسی؛ j: نماد شرکت صاحبکار؛ k: نماد صنعت مورد نظر.

متغیرهای مستقل

در این پژوهش میزان اثرگذاری ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی شامل الف) تخصص مالی و ب) تجربه به عنوان متغیرهای مستقل مورد بررسی قرار می‌گیرد. الف) تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی (AC_Financial_Expertise): اگر رئیس کمیته حسابرسی دارای مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد، سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) باشد، مقدار ۱ و در غیر این صورت صفر می‌گیرد (نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

ب) تجربه رئیس کمیته حسابرسی (AC_Experience): اگر رئیس کمیته حسابرسی حداقل ۳ سال یا بیشتر به طور متوالی در سمت خود باقی باشد، از تخصص تجربی لازم برخوردار است و عدد ۱ می‌گیرد و در غیر این صورت عدد صفر به آن اختصاص داده می‌شود (نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

متغیرهای کنترلی

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیرهای کنترلی

متغیر	نماد	نحوه اندازه گیری
اندازه مؤسسه حسابرسی	<i>BIG4</i>	اگر سازمان حسابرسی، حسابرسی صاحبکار را بر عهده داشته باشد ۱ و در غیر این صورت صفر می گیرد.
حق الزحمه حسابرسی	<i>FeeAudit</i>	لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی
استقلال هیئت مدیره	<i>BDIND</i>	درصد اعضای غیرموظف (مستقل) هیئت مدیره نسبت به جمع اعضا
اندازه هیئت مدیره	<i>Bsize</i>	تعداد اعضای هیئت مدیره
تعداد جلسات هیئت مدیره	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت مدیره در طول سال مالی
مالکیت هیئت مدیره	<i>BMGO</i>	سهام نگهداری شده توسط هیئت مدیره تقسیم بر کل سهام شرکت در هر دوره.
مالکیت نهادی	<i>InsOwn</i>	جمع درصد سهام شرکت که به بانک ها، بیمه ها، نهادهای مالی، مادر شرکت ها و نهادهای دولتی تعلق دارد.
تمرکز مالکیت	<i>Conown</i>	جمع درصد مالکیت سهامدارانی است که حداقل ۵٪ سهام شرکت را در اختیار دارند.
تجدیدارائه صورت های مالی	<i>Restate</i>	اگر صورت های مالی صاحبکار تجدید ارائه شده باشد ۱ و در غیر این صورت صفر
اندازه شرکت	<i>Size</i>	لگاریتم طبیعی کل دارایی های صاحبکار
اهرم مالی	<i>LEV</i>	کل بدهی های بلندمدت تقسیم بر کل دارایی های صاحبکار
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	سود خالص تقسیم بر کل دارایی های صاحبکار
زیان	<i>Loss</i>	اگر شرکت صاحبکار زیان ده باشد ۱، در غیر این صورت صفر

یافته ها

آمار توصیفی

جدول ۳: آمار توصیفی متغیرهای پیوسته پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
حق الزحمه حسابرسی	<i>Audit Fee</i>	۷/۱۲۷	۷/۰۶۴	۹/۷۳۸	۴/۵۲۲	۰/۸۶۳
کیفیت حسابرسی	<i>Audit Quality</i>	۰/۳۲۳	۰/۲۶۹	۱/۹۸۷	-۰/۴۶۱	۰/۵۸۰
استقلال هیئت مدیره	<i>BDIND</i>	۰/۶۷۱	۰/۶۴۲	۱	۰	۰/۱۷۵
اندازه هیئت مدیره	<i>Bsize</i>	۵/۱۳۴	۵/۰۰۰	۹/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۲۹۷

۰/۱۹۸	۰/۰۱۰	۰/۹۹۰	۰/۶۹۹	۰/۶۵۳	<i>BMGO</i>	مالکیت هیئت مدیره
۶/۰۵۵	۹	۶۰	۱۳	۱۶/۹۱	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت مدیره
۰/۱۹۰	۰/۱۳۹	۰/۹۹۱	۰/۷۱۴	۰/۷۰۶	<i>Conown</i>	تمرکز مالکیت
۰/۲۶۵	۰/۰۱۰	۰/۹۹۰	۰/۸۲۰	۰/۷۲۳	<i>InsOwn</i>	مالکیت نهادی
۱/۵۶۳	۱۰/۷۱۸	۱۹/۴۴۹	۱۴/۱۰۷	۱۴/۳۴۵	<i>Size</i>	اندازه شرکت
۰/۲۶۷	۰/۰۴۳	۲/۰۱۱	۰/۵۲۹	۰/۵۳۷	<i>LEV</i>	اهرم مالی
۰/۱۵۳	-۰/۲۱۲	۰/۶۵۴	۰/۰۸۷	۰/۱۰۴	<i>ROA</i>	بازده دارایی‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴: آمار توصیفی متغیرهای گسسته پژوهش

متغیر	نماد	درصد فراوانی ۱	درصد فراوانی صفر
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	<i>AC_Financial_Expertise</i>	۰/۵۳	۰/۴۷
تجربه رئیس کمیته حسابرسی	<i>AC_Experience</i>	۰/۳۹	۰/۶۱
اندازه مؤسسه حسابرسی	<i>BIG4</i>	۰/۷۲	۰/۲۸
زیان	<i>Loss</i>	۰/۸۸	۰/۱۲

منبع: یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، در جدول ۳ ارائه شده است. فراوانی متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی شرکت‌های نمونه نشان می‌دهد که ۵۳٪ رؤسای کمیته‌های حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری هستند. همچنین فراوانی متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی نشان می‌دهد که ۶۱٪ رؤسای کمیته حسابرسی کمتر از ۳ سال به سمت ریاست کمیته حسابرسی منصوب شده‌اند. میانگین کیفیت حسابرسی ۰/۳۲۳ و میانه آن ۰/۲۶۹ است. تعداد جلسات هیئت مدیره به طور میانگین ۱۶/۹۱ می‌باشد و پراکندگی ۶/۰۵۵ را نشان می‌دهد. به طور متوسط ۶۷٪ از اعضای هیئت مدیره در شرکت‌های مورد بررسی مدیران غیرموظف هستند. نرخ بازده دارایی‌ها نشان می‌دهد که به طور متوسط از هر ۱۰ ریال دارایی‌های در دسترس شرکت، ۱ ریال بازده حاصل می‌گردد. متوسط تمرکز مالکیت برابر با ۰/۷۰۶ است که انحراف معیار کمی (۰/۱۹) را نشان می‌دهد. همچنین، میانگین اهرم مالی نشان می‌دهد که ۵۳٪ از منابع مالی شرکت‌ها از طریق بدهی، تامین مالی شده است.

آمار استنباطی

در پژوهش هایی که ساختار داده‌های آن پانل هستند، قبل از تخمین مدل رگرسیون لازم است از مانایی متغیرهای اطمینان حاصل نمود. برای تشخیص مانایی متغیرهای پژوهش از آزمون ریشه واحد تحت عنوان لوین، لین و چو استفاده شد که با توجه به مقدار احتمال زیر ۵٪ مانایی کلیه متغیرهای پژوهش تایید شد. برای تشخیص الگوی مناسب مدل دوم و سوم پژوهش، آزمون های F لیمر و هاسمن اجرا شد. مقدار کمتر از ۵٪ احتمال F نشان داد که مدل دارای اثرات ثابت یا تصادفی است. بنابراین آزمون هاسمن انجام و نتایج مقدار احتمال کمتر از ۵٪ را نشان داد. بنابراین الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت جهت برآورد دوم و سوم پژوهش مناسب تشخیص داده شد. به منظور نرمال بودن جملات خطا از آماره جارک-برا استفاده شد و با تایید فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جملات خطا، باقیمانده‌ها نرمال تشخیص داده شد. برای بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاگان استفاده شد. نتایج آزمون سطح معناداری کمتر از ۵٪ را نشان داد که حاکی از وجود ناهمسانی واریانس در هر دو مدل دوم و سوم پژوهش بود. از این رو برای رفع ناهمسانی واریانس، برآورد مدل مبتنی بر رگرسیون حداقل مربعات تعمیم یافته صورت گرفت. همچنین، برای بررسی خودهمبستگی متغیرهای مدل، از آماره دورین واتسون استفاده شد. اگر آماره دورین واتسون بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار گیرد، می‌توان گفت که بین خطاهای مدل همبستگی وجود ندارد. پس از برآورد مدل‌ها، ضرایب آماره دورین-واتسون نشان‌دهنده عدم وجود مشکل خودهمبستگی در مدل‌ها بود.

برآورد مدل اول پژوهش

جدول ۵: برآورد مدل اول پژوهش

متغیر وابسته: انتخاب حسابرس (Auditor Choice)					
متغیر	نماد	ضریب	آماره Z	معناداری آماره Z	VIF
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	AC_Financial_Expertis	۰/۰۵۴	۲/۶۲۰	۰/۰۰۹	۲/۴۳۵
تجربه رئیس کمیته حسابرسی	AC_Experience	۰/۱۱۱	۱/۲۶۸	۰/۲۰۴	۱/۶۰۷
اندازه شرکت	Size	۰/۰۲۹	۷/۲۴۳	۰/۰۰۱	۳/۸۱۲
استقلال هیئت مدیره	BDIND	۰/۱۶۸	۳/۵۲۲	۰/۰۰۰	۴/۱۷۵

۱/۴۶۹	۰/۳۴۲	-۰/۸۷۴	-۰/۵۱۸	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت مدیره
۰/۰۴۷	۰/۹۵۰	-۴/۰۵۹	-۳/۰۲۷	<i>Bsize</i>	اندازه هیئت مدیره
۲/۱۵۷	۰/۰۰۶	۲/۷۱۲	۰/۰۱۹	<i>ROA</i>	بازده دارایی ها
۱/۹۹۴	۰/۱۰۸	-۱/۷۳۴	-۰/۰۶۲	<i>BMGO</i>	مالکیت هیئت مدیره
۲/۶۸۸	۰/۰۰۲	-۳/۲۸۹	-۰/۰۸۹	<i>Loss</i>	زیان
-	۰/۰۰۰۰	۶/۱۵۷	۰/۱۹۶		ضریب ثابت
				کنترل شد	اثرات صنعت
				کنترل شد	اثرات سال
			۰/۶۰۷		ضریب تعیین مک فادن
			۸۵۴/۰۲۲		آماره LR
			۰/۰۰۰		معناداری آماره LR

منبع: یافته های پژوهش

نتایج حاصل از آزمون مدل اول پژوهش در جدول ۵ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین مک فادن مدل برابر است با ۰/۶۰۷ و نشان می دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته اند ۶۰/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره Z بدست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۲/۶۲۰ و ۰/۰۰۹ است. بنابراین می توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و انتخاب حسابرس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه a1 پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط به آماره Z بدست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۱/۲۶۸ و ۰/۲۰۴ است. بنابراین می توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب فرضیه b1 پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و موسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه معنادار دارد، رد می شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای اندازه شرکت، استقلال

هیئت مدیره و بازده دارایی ها با انتخاب حسابرسان رابطه مثبت و معنادار و بین متغیر زیان با انتخاب حسابرسان رابطه منفی و معنادار وجود دارد.

برآورد مدل دوم پژوهش

جدول ۶: برآورد مدل دوم پژوهش

متغیر وابسته: حق الزحمه حسابرسان (FeeAudit)					
متغیر	نماد	ضریب	آماره t	معناداری آماره t	VIF
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسان	AC_Financial_Expertise	۰/۰۱۸	۲/۷۰۹	۰/۰۲۶	۲/۵۶۷
تجربه رئیس کمیته حسابرسان	AC_Experience	-۰/۰۱۷	-۵/۲۳۷	۰/۰۵۳	۱/۰۷۹
اندازه مؤسسه حسابرسان	BIG4	۰/۰۶۸	۲/۲۸۲	۰/۰۲۲	۲/۹۱۲
اندازه شرکت	Size	۰/۰۵۹	۱/۶۶۱	۰/۰۹۶	۱/۳۲۵
اهرم مالی	LEV	۰/۰۳۰	۶/۲۳۷	۰/۰۳۸	۲/۳۸۶
بازده دارایی ها	ROA	-۰/۰۱۰	-۰/۶۷۲	۰/۵۰۱	۱/۱۷۵
زیان	Loss	۰/۱۱۹	۲/۸۱۵	۰/۰۰۴	۲/۱۵۶
ضریب ثابت		۱/۹۹۷	۷/۶۹۲	۰/۰۰۹	-
اثرات صنعت	کنترل شد				
اثرات سال	کنترل شد				
ضریب تعیین (R^2)	۰/۷۵۹	آماره فیشر (معناداری)	۹۰۱/۷۶۳	(۰/۰۰۰)	
ضریب تعیین تعدیل شده ($Adjusted R^2$)	۰/۷۴۳	دوربین-واتسون	۲/۱۱۴		

منبع: یافته های پژوهش

نتایج حاصل از آزمون مدل دوم پژوهش در جدول ۶ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر است با ۰/۷۴۳ و نشان می دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته اند ۷۴/۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره t بدست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسان به ترتیب ۲/۷۰۹ و ۰/۰۲۶ است. بنابراین می توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسان و حق الزحمه حسابرسان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه H_2 پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسان با حق الزحمه حسابرسان رابطه ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط

به آماره t بدست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۵/۲۳۷- و ۰/۰۵۳ است. بنابراین می توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب فرضیه b2 پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه معنادار دارد، رد می شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای اندازه مؤسسه حسابرسی، اهرم مالی و زیان با حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

برآورد مدل سوم پژوهش

جدول ۷: برآورد مدل سوم پژوهش

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی (Audit Quality)					
متغیر	نماد	ضریب	آماره t	معناداری آماره t	VIF
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	AC_Financial_Expertise	۱/۹۲۵	۵/۵۷۰	۰/۰۰۹	۱/۲۶۵
تجربه رئیس کمیته حسابرسی	AC_Experience	۰/۷۴۹	۴/۶۶۶	۰/۰۱۲	۱/۱۰۱
حق الزحمه حسابرسی	FeeAudit	۰/۲۳۴	۵/۰۲۳	۰/۰۴۵	۱/۳۷۹
تمرکز مالکیت	Conown	-۰/۱۱۸	-۱/۲۷۱	۰/۱۹۹	۲/۰۶۵
استقلال هیئت مدیره	BDIND	۰/۲۷۲	۱/۹۳۳	۰/۰۴۸	۲/۰۸۸
مالکیت نهادی	InsOwn	۰/۴۳۸	۱/۴۹۵	۰/۱۴۴	۱/۰۸۵
تجدیدارانه صورت های مالی	Restate	-۰/۱۳۸	-۳/۷۵۱	۰/۰۱۱	۱/۰۰۴
تعداد جلسات هیئت مدیره	BMEET	-۰/۰۲۸	-۱/۶۹۳	۰/۰۹۷	۲/۴۵۹
اهرم مالی	LEV	-۰/۰۱۰	-۰/۶۵۲	۰/۵۲۸	۱/۰۹۸
بازده دارایی ها	ROA	۰/۳۹۰	۳/۲۴۷	۰/۰۳۳	۱/۳۸۷
ضریب ثابت		۲/۶۹۹	۸/۳۵۲	۰/۰۰۰	-
اثرات صنعت	کنترل شد				
اثرات سال	کنترل شد				
ضریب تعیین (R^2)	۰/۷۹۵	آماره فیشر (معناداری)	۸۳۸/۹۳۲	(۰/۰۰۰)	
ضریب تعیین تعدیل شده ($Adjusted R^2$)	۰/۷۸۸	دوربین-واتسون	۲/۴۰۲		

منبع: یافته های پژوهش

نتایج حاصل از آزمون مدل اول پژوهش در جدول ۷ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر است با $0/788$ و نشان می‌دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته اند $78/8$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره t بدست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابداری به ترتیب $5/570$ و $0/009$ است. بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان 95% بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابداری و کیفیت حسابداری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه $H3$ پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابداری با کیفیت حسابداری رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط به آماره t بدست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابداری به ترتیب $4/666$ و $0/012$ است. بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان 95% بین تجربه رئیس کمیته حسابداری و کیفیت حسابداری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه $H3$ پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابداری با کیفیت حسابداری رابطه معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای حق الزحمه حسابداری، استقلال هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها با کیفیت حسابداری رابطه مثبت و معنادار و بین متغیر تجدیدارائه صورت‌های مالی با کیفیت حسابداری رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه تاثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابداری بر انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابداری و کیفیت حسابداری بررسی شد. یافته‌ها حاکی از آن است که رؤسای کمیته حسابداری که دارای تخصص حسابداری و مالی هستند، بیشتر احتمال دارد یک حسابرس درجه اول (سازمان حسابداری یا موسسات حسابداری با رتبه کیفیت الف) را به عنوان حسابرس مستقل برگزینند. همچنین رؤسای کمیته حسابداری دارای تخصص حسابداری و مالی، حق الزحمه‌های حسابداری بالاتری پرداخت کرده و کیفیت حسابداری را افزایش می‌دهند. این یافته‌ها با نتایج مطالعات Azizkhani et al. (2023)، لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷)، Ghafaran & Yasman (2018) سازگار است. بنابراین تخصص حسابداری و مالی رئیس کمیته حسابداری به عنوان یک عامل مهم و تاثیرگذار در فرآیند حسابداری باید مورد توجه نهادهای ناظر و قانون‌گذار قرار گیرد و با توجه به اهمیت

آن به یک الزام قانونی برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تبدیل گردد. هرچند تخصص حسابداری و مالی، رئیس کمیته حسابرسی به عنوان یک عامل تاثیرگذار بر انتخاب حسابرس و حق الزحمه حسابرسی شناسایی شد، اما نتایج این مطالعه نشان داد بیشتر بودن تجربه رؤسای کمیته حسابرسی منجر به انتخاب حسابرس مستقل درجه اول نمی شود و بر حق الزحمه حسابرسی نیز تاثیرگذار نیست که با نتایج Alsiani et al. (2023) و لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷) سازگار نیست. با این حال یافته‌ها حاکی از آن است که بیشتر بودن تجربه رؤسای کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی را افزایش می دهد که با یافته های مطالعات Azizkhani et al. (2023)، لاری دشت بیاض و Hilbranta & Ratzinger (2021) سازگار است. این نتایج بیان می دارد که تخصص حسابداری و مالی رئیس کمیته حسابرسی به عنوان یک عامل اثبات شده بین المللی، کارکرد مورد انتظار را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را نشان می دهند. اما تجربه رئیس کمیته حسابرسی به اندازه تخصص حسابداری و مالی تاثیرگذار نیست. در این راستا، شاید بتوان به کمرنگ بودن نقش رؤسای کمیته حسابرسی در انتخاب حسابرس و حق الزحمه حسابرسی در کشور ما به عنوان دلیلی برای این عدم تاثیرگذاری اشاره کرد. پیش بینی می شود که با گذشت زمان و اصلاحات قانونی و نظارتی آتی، کمیته‌های حسابرسی کاراتر و اثربخش تر شوند و رؤسای آنها سهم و نقش بیشتری در بهبود فرآیند حسابرسی ایفا نمایند. مطالعه حاضر از چندین جنبه به ادبیات می افزاید. این مطالعه با بررسی نقش رؤسای کمیته حسابرسی در فرآیندهای حسابرسی و گزارشگری مالی به بدنه فزاینده تحقیقات کمک می کند. به دنبال پیشنهادات Free et al (2021) مبنی بر اینکه ویژگی‌های مختلف رؤسای کمیته حسابرسی می تواند بر نقش نظارتی کمیته حسابرسی تأثیر بگذارد، این مطالعه، شواهدی تجربی در حمایت از این ادعا و تایید نقش رؤسای کمیته حسابرسی در عملکرد مؤثر کمیته حسابرسی فراهم می آورد. در واقع، این مطالعه نشان می دهد که تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با ایفای بهتر نقش نظارتی کمیته حسابرسی رابطه دارد. این امر می تواند در زمان استخدام رؤسای کمیته حسابرسی برای شرکت‌ها جالب توجه باشد، زیرا اثربخشی کمیته حسابرسی تا حد زیادی به رئیس کمیته حسابرسی بستگی دارد. به اعضای هیئت مدیره، مدیران، حسابرسان، سرمایه گذاران و سازمان اوراق بهادار پیشنهاد می شود که به نقش رئیس کمیته حسابرسی در فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی توجه نمایند، چرا که از این طریق

اطمینان‌دهی به اطلاعات ارائه شده به استفاده‌کنندگان در بازار سرمایه تحت تاثیر قرار می‌گیرد.

به عنوان محدودیت این مطالعه، می‌توان گفت، هرچند نویسنده به دنبال کنترل عواملی بود که در تحقیقات قبلی به عنوان عوامل تاثیرگذار شناسایی شدند، اما با توجه به محدودیت ذاتی چنین مطالعاتی، قطعاً برخی از عوامل تاثیرگذار بر نتایج در این پژوهش مورد توجه قرار نگرفته است. به عنوان پیشنهادات برای تحقیقات آتی، بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر نقش نظارتی کمیته حسابرسی از دیدگاه‌های دیگر نظیر محافظه‌کاری حسابداری و با توانایی شرکت در دستیابی به سود پیش‌بینی شده، می‌تواند موضوعات مناسبی برای تحقیقات آتی باشد. همچنین با توجه به یافته‌های مطالعات اخیر مبنی بر اهمیت جنسیت مدیران در تصمیم‌گیری‌ها، به محققان پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی به بررسی تاثیر تنوع جنسیتی رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی بپردازند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی ندارند.

منابع

- تحریری، آرش، و افسای، اکرم. (۱۴۰۰). تاثیر افشای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی بر تلاش حسابرس و کیفیت حسابرسی. دانش حسابداری، ۱۲(۳) (پیاپی ۴۶)، ۶۹-۸۸. 10.22103/JAK.2021.16637.3349
- جامعی، رضا؛ رستمیان، آزاده (۱۳۹۵). تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، ۸(۲۹)، ۱-۱۷. 20.1001.1.23830379.1395.8.29.1.1
- جودی، سمیرا؛ منصورفر، غلامرضا. (۱۳۹۹). نقش کیفیت حسابرسی بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و ابعاد آگاهی‌دهندگی و فریبندگی مدیریت سود. نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۲(۱)، ۱۹-۳۸. 10.22108/FAR.2020.118604.1499

- صالحی، مهدی؛ رهنما، مسعود؛ عبدالله نژاد، رضا. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارش‌گری مالی و ارتباط ارزشی. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۲(۴۸)، ۱۰۷-۱۲۰. 10.22034/IAAR.2020.128198
- لاری دشت بیاض، محمود؛ قناد، مصطفی؛ فکور، حسین. (۱۳۹۷). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)*، ۱۰(۳۷)، ۲۱۵-۲۴۱. 20.1001.1.23830379.1397.10.37.9.9.۲۴۱-۲۱۵
- نظری، هیراد؛ سوخکیان، ایمان؛ تحریری، آرش. (۱۳۹۹). ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و گزارشگری مالی به موقع. *مجله دانش حسابداری*، ۱۱(۳)، ۱۳۱-۱۶۵. 10.22103/JAK.2020.14872.3110
- نمازی، محمد؛ سعیدی، مجتبی. (۱۳۹۳). رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۶(۲۲)، ۱-۲۸. 20.1001.1.23830379.1393.6.22.1.3
- Abernathy, J.L., Beyer, B., Masli, A. & Stefaniak, C. (2014). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness. *Advances in Accounting*, 30(2), 283–297. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2014.09.001>
- Archanbeault, D.S., DeZoort, F.T. & Holt, T.P. (2008). The need for an internal auditor report to external stakeholders to improve governance transparency. *Accounting Horizons*, 22(4), 375–388. https://ecommons.udayton.edu/acc_fac_pub/45
- Alzoubi, E. (2017). Audit Quality, Debt Financing, and Earnings Management: Evidence from Jordan. *Journal of International Accounting*, 17(2), 170–189. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2017.12.001>
- Audit Committee Leader Network (ACLN) in North America. (2011) Addressing audit committee workload. *Viewpoints*, 36(3), 1–10.
- Auditing and Assurance Standards Board [AUASB]. (2017) *Audit committees: a guide to good practice, A joint publication from the Auditing and Assurance Standards Board, Australian Institute of Company Directors and The Institute of Internal Auditors-Australia*. Agenda Item 6.1 (3rd Edition).
- Azizkhani, Masoud., Hossain, Sarowar., Nguyen, Mai. (2023). "Effects of audit committee chair characteristics on auditor choice, audit fee and audit quality," *Accounting and Finance, Accounting and Finance Association of Australia and New Zealand*, vol. 63(3), pages 3675-3707. <https://doi.org/10.1111/acfi.13058>
- Baumann, M.F. & Ratzinger-Sakel, N.V. (2020). The time dependence of audit firm alumni effects: evidence from audit committees. *International Journal of Auditing*, 24(1), 110–130. <https://doi.org/10.1111/ijau.12182>
- Bronson, S.N., Ghosh, A. Al, Hogan, C.E. (2017). Audit fee differential, audit effort, and litigation risk: an examination of ADR firms. *Contemp. Account. Res.* 34 (1), 83–117. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12238>

- Beasley, M.S. (1996). An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud. *The Accounting Review*, 71(4), 443–465. <https://www.jstor.org/stable/248566>
- Bédard, J., Chtourou, S.M., & Courteau, L. (2004). The effect of audit committee expertise, independence, and activity on aggressive earnings management. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23(2), 13–35. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.2.13>
- Bromilow, C. & Keller, D. (2011). Audit committee effectiveness: what works best, 4th edition. Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors Research Foundation.
- Chan, A.M.Y., Liu, G. & Sun, J. (2013). Independent audit committee members' board tenure and audit fees. *Accounting and Finance*, 53(4), 1129–1147. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2012.00490.x>
- Choi, J.H., Kim, J.B., Liu, X., Simunic, D.A., (2008). Audit pricing, legal liability regimes, big 4 premiums. *Contemp. Account. Res.* 25 (1), 55–99. <https://doi.org/10.1506/car.25.1.2>
- Dechow, P.M., Sloan, R.G. & Sweeney, A.P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193–225.
- DeFond, M. & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2–3), 275–326. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002>
- DeZoort, F. (1997). An investigation of audit committees' oversight responsibilities. *Abacus*, 33(2), 208–227. <https://doi.org/10.1111/1467-6281.00012>
- Ernst and Young [E&Y]. (2011). Insights for North American audit committee members, (January).
- Fama, E.F. & Jensen, M.C. (1983). Agency problems and residual claims. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 327–349. <https://www.jstor.org/stable/725105>
- Farber, D.B., Huang, S.X. & Mauldin, E. (2018) Audit committee accounting expertise, analyst following, and market liquidity. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 33(2), 174–199. <https://doi.org/10.1177/0148558X16663090>
- Free, C., Trotman, A.J. & Trotman, K.T. (2021). How audit committee chairs address information-processing. *The Accounting Review*, 96, 147–169. <https://doi.org/10.2308/tar-2018-0379>
- Ghafran, C. & Yasmin, S. (2018). Audit committee chair and financial reporting timeliness: a focus on financial, experiential and monitoring expertise. *International Journal of Auditing*, 22(1), 13–24. <https://doi.org/10.1111/ijau.12101>
- Khemakhem, H. & Fontaine, R. (2019). The audit committee chair's abilities: beyond expertise. *International Journal of Auditing*, 23(3), 457–471. <https://doi.org/10.1111/ijau.12173>
- Kim, H., Kwak, B., Lim, Y. & Yu, J. (2017). Audit committee accounting expertise, CEO power, and audit pricing. *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics*, 24(3–4), 421–439. <https://doi.org/10.1080/16081625.2015.1105753>

- Lipman, F.D. (2004). Six common mistakes of audit committees. *Directors and Boards –American Edition*, 28(4), 30–32.
- Lai, K.M., Srinidhi, B., Gul, F.A. & Tsui, J.S. (2017). Board gender diversity, auditor fees, and auditor choice. *Contemporary Accounting Research*, 34(3), 1681–1714. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12313>
- Myers, L., Schmardebeck, R. & Slavov, S. (2021). *Audit committee chair succession and financial reporting quality: does firm-specific knowledge matter?* Working paper.
- PricewaterhouseCoopers (PwC). (2020). *Audit committee effectiveness: practical tips for the chair*.
- Palmrose, Z. V. (1986). An analysis of auditor litigation and audit service quality. *Accounting Review*, 63: 55–73. <https://www.jstor.org/stable/247679>
- Sharma, V.D. & Iselin, E.R. (2012). The association between audit committee multiple-directorships, tenure, and financial misstatements. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 31(3), 149–175. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10290>
- Sultana, N., Singh, H. & Rahman, A. (2019) Experience of audit committee members and audit quality. *European Accounting Review*, 28(5), 1–29.
- Ward, R.D. (2009). Audit committee leaders face increasing workload. *Financial Executive*, 25(2), 28–32.
- Zalata, A.M., Tauringana, V. & Tingbani, I. (2018). Audit committee financial expertise, gender, and earnings management: does gender of the financial expert matter? *International Review of Financial Analysis*, 55, 170–183. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2017.11.002>

References [In Persian]

- Jamei, Reza; Rostamian, Azadeh (2015). The effect of financial expertise of audit committee members on the characteristics of expected profit. *Financial accounting and auditing research (Financial accounting and auditing research)*, 8(29), 1-17. 20.1001.1.23830379.1395.8.29.1.1 [In Persian]
- Joudi, S., & Mansourfar, G. (2020). The role of audit quality on the relationship between information asymmetry and both informative and deceptive dimensions of income smoothing. *Financial Accounting Research*, 12(1), 19-38. doi: 10.22108/far.2020.118604.1499 [In Persian]
- Lari Dasht Beyaz, Mahmoud; Confectioner, Mustafa; Fakur, Hossein. (2017). Characteristics of audit committee and delay in audit report. *Financial accounting and auditing research (Financial accounting and auditing research)*, 10(37), 215-241. 20.1001.1.23830379.1397.10.37.9.9 [In Persian]
- Nazari, H., Soukhakyan, I., & Tahriri, A. (2020). Characteristics of the Chairman of Audit Committee and Timely Financial Reporting. *Journal of Accounting Knowledge*, 11(3), 131-165. doi: 10.22103/jak.2020.14872.3110 [In Persian]

- Namazi, Mohammad; Saidi, Mojtaba. (2013). The relationship between board characteristics and auditor selection. *Financial accounting and audit research*, 6 (22), 1-28. 20.1001.1.23830379.1393.6.22.1.3 [In Persian]
- Salehi, M., Rahnema, M., & Abdolla Nezhad, R. (2020). Investigating The Impact Of Audit Committee Chair Characters On The Relationship Between Delay In Financial Reporting And Value Relevance. *Accounting and Auditing Research*, 12(48), 107-120. doi: 10.22034/iaar.2020.128198 [In Persian]
- Tahriri, A., & Afsay, A. (2021). The Impact of Environmental, Social and Governance Disclosure on Auditor Effort and Audit Quality. *Journal of Accounting Knowledge*, 12(3), 69-88. doi: 10.22103/jak.2021.16637.3349 [In Persian]

پایین از انتشار